

УКРАЇНСЬКИЙ КАТОЛИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Львівський національний університет імені Івана Франка
Магістерська програма екуменічних наук

**ПРАВОСЛАВНЕ РОЗУМІННЯ ЄДНОСТІ У СВІТЛІ
ДОКУМЕНТУ «ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ ВІДНОШЕННЯ
ДО ІНОСЛАВ'Я РПЦ» ТА ВИБРАНИХ
БОГОСЛОВСЬКИХ ДІАЛОГІВ**

Дипломна робота

студент

Ірина Гавришкевич

науковий керівник

Аліція Хрін,
ліценціат богослов'я

науковий консультант

о. Ігор Пецюх
ліценціат богослов'я

Львів 2009

ЗМІСТ

Вступ	3
Розділ 1. Богословські аспекти розуміння християнської єдності у документі «Основні принципи відношення до інослава Російської Православної Церкви».	
1.1 Еклезіологічна самосвідомість Російської Православної Церкви	9
1.2 Розколи та єдність Церкви.....	17
1.3 Ставлення РПЦ до еклезіальності інших християн.....	24
Розділ 2. Єдність Церкви у богословських діалогах з римо-католицькою Церквою	
2.1 Основи єдності Церкви в документах Об'єднаної міжнародної комісії до богословського діалогу між помісними православними Церквами й римо-католицькою Церквою.....	31
А) Євхаристійна еклезіологія у документі з Мюнхена (1982).....	31
Б) Умови єдності в вірі на основі документу з Барі (1987).....	34
2.2 Апостольське наслідництво як умова єдності.....	38
А) Роль єпископа як гаранта єдності у документі з Уусі Валаамо (1988).....	38
Б) Примат папи як спірне питання на шляху до єдності між католицькою та православною Церквою.....	41
2.3 Уніатизм як проблема у стосунках між римо-католицькою Церквою та Російською Православною Церквою.....	44
Розділ 3. На шляху до єдності у діалогах з Церквами протестантської традиції	
3.1 Православне свідоцтво у Всесвітній Раді Церков.....	53
3.2 Єдність у вірі у діалозі Російської Православної Церкви з лютеранами.....	63
А) Розуміння Євхаристії та спасіння у російсько-фінському богословському діалозі.....	63
Б) Апостольське передання і Таїнства у діалозі між Євангельською Церквою Німеччини та Російською Православною Церквою.....	68
3.3 Бачення єдності у діалозі лютерансько-православної спільної комісії.....	74
Висновки	78
Список скорочень	82
Список використаних джерел та літератури	83

ВСТУП

В сучасних екуменічних контактах Української Греко-Католицької Церкви відносини з Московським Патріархатом відіграють особливу роль. Мусимо констатувати той факт, що обидві сторони є випробуванням одна для одної¹. У світлі відносин УГКЦ з іншими Церквами Київської традиції, стосунки з РПЦ посідають надзвичайно важливе місце у силу своєї гостроти та актуальності. Недарма ж стосунки з Російською Православною Церквою винесено в окремий розділ Концепції екуменічної позиції УГКЦ. Проте, справжнім діалогом є той, у якому кожен з учасників дійсно охоплює думкою іншого в його бутті і прагне посправжньому зрозуміти його. Для досягнення єдності і примирення першочергово слід усвідомити, що вкладає кожен з учасників діалогу у своє розуміння основних понять, і відповідно до цього можна буде вияснити яким кожна Церква бачить шлях до досягнення єдності, своє місце і роль в процесі християнського возз'єднання.

Позиція Церкви не завжди формується у вигляді офіційних документів, вона може міститись в інтерв'ю і заявах священства, у виступах офіційних церковних представників на конференціях і в ЗМІ, в переговорах з органами влади та міжнародними організаціями. Проте, саме офіційний документ Церкви визначає богословські критерії та орієнтири, на які може покладатись церковне священство та миряни. Останні десятиліття можемо охарактеризувати як «час концепцій» у житті Церков², коли кожна Церква прагне до самовизначення та самоідентифікації шляхом представлення офіційних документів Церкви, що можна також вважати позитивним моментом, так як офіційна позиція Церкви дає змогу іншим зрозуміти дану Церкву та її очікування від участі в екуменічному русі. Архієрейський Собор РПЦ у 2000 році затвердив документ «Основні принципи відношення до інослав'я Російської Православної Церкви», який представляє нам офіційну екуменічну позицію РПЦ.

---

¹ Маринович М. Створення концепції екуменічної позиції УГКЦ: передумови та спонуки // *Богословія* 65 (2001) 69-93.

² У 2000-му році також була опублікована Концепція екуменічної позиції УГКЦ.

Крім того, офіційний документ Церкви відносно її ставлення до християн інших конфесій можна вважати певного роду посланням іншим Церквам, що має на меті представити позицію даної Церкви в екуменічному русі.

Для УГКЦ документ «Про відносини з інославами» має особливе значення з тієї причини, що саме у його світлі УПЦ МП будуватиме свої міжконфесійні відносини в Україні³. Участь УГКЦ в екуменічному русі значною мірою залежить від її стосунків з Московським Патріархатом, тому вкрай важливо вяснити, що розуміє РПЦ під словом «єдність», мету і завдання, які вона ставить собі беручи участь в екуменічних контактах.

Метою даної роботи є представлення, аналіз і критична оцінка православного розуміння єдності у світлі офіційного документу РПЦ «Про відносини з інославами». Оскільки Російська Православна Церква вважається найбільшою православною Церквою, то її позиція в певній мірі дозволяє вяснити загальне православне бачення єдності та участі в екуменічному русі.

Об'єктом нашого дослідження є Російська Православна Церква Московського Патріархату, а предметом – її еклезіальна свідомість, розуміння єдності, умов її досягнення та ролі православ'я в екуменічному русі.

З огляду на мету ставимо собі такі завдання:

1. Вяснити еклезіологічну самосвідомість РПЦ;
2. Виявити як Російська Православна Церква розуміє єдність, а відповідно до цього якою вона бачить свою роль в екуменічному русі і які умови висуває до майбутньої єдності;
3. Дослідити наскільки досвід православ'я у богословських діалогах з християнами інших конфесій відображається у розумінні єдності, вираженої в документі «Про відносини з інославами».
4. Які є досягнення на шляху до християнської єдності у діалогах православної Церкви з неправославними християнами і які проблеми потребують вирішення.

---

³ Гаваньо І. Роздуми над «єкуменічною» концепцією Російської Православної Церкви // *Богословія* 65 (2001) 110-122.

Хоча про православ'я та екуменізм є достатньо багато написано, проте опрацювання дуже фрагментарні і відчувається брак критичного матеріалу стосовно сучасного православного розуміння єдності Церкви, що є ключем до розуміння участі православних в екуменічному русі. Особливо докладних досліджень документу «Про відносини з інославіям» немає. Критичне осмислення офіційної екуменічної позиції РПЦ можемо знайти у І. Гаваньо, Кисельова О.С., В. Горидовця. Проте їхні роботи є невеликими статтями, що аналізують документ РПЦ «Про відносини з інославіям з різних точок зору, але не під кутом православного розуміння єдності. Дослідженням екуменізму і ставленням до нього Російської Православної Церкви займались диякон А. Кураєв, прот. М. Козлов, проф. А. Осипов та В. Боровой. Так само мало досліджень стосовно того, яким чином православне бачення єдності проявляло себе в богословських діалогах з неправославними християнами. Православно-католицькі стосунки розглядав у своїх працях А. Тамборра та А. Красиков, проте їх дослідження як і більшість наявних є історично-оглядовими, а не критично богословськими; аналіз документів з православно-католицького діалогу представляє проф. Е. К. Сутнер. Лютерансько-православний діалог досліджувався проф. Р. Сааріненом.

Для дослідження даної теми ми застосовували метод, який можна назвати аналітично порівняльний. При цьому, основні положення документу «Про відносини з інославіям» порівнювались із змістом заяв вибраних богословських діалогів, виявляючи схожість чи відмінність.

Джерельною базою даної роботи виступає перш за все документ «Про основні принципи відношення до інославія Російської Православної Церкви» у світлі якого розкривається православне розуміння єдності. Даний документ складається з догматичної частини, а також двох додатків: «Історія та характеристика богословських діалогів з інославіям» і «Участь у міжнародних християнських організаціях та діалогах з т.зв. екуменічним рухом». Так як у додатках є лише перелік та коротка характеристика богословських діалогів РПЦ з християнами інших конфесій, то необхідно було поглибити розуміння єдності через аналіз документів конкретних богословських діалогів, в яких

найбільш репрезентативно відображене православне ставлення до єдності та які поглиблюють документ «Про відносини з інославами». З огляду на тему магістерської роботи, такими джерелами є документи Об'єднаної міжнародної комісії до богословського діалогу між помісними православними Церквами й римо-католицькою Церквою, а також документи лютерансько-православного діалогу як на локальному (між РПЦ та ЄЛЦФ і ЄЦН) так і на світовому рівнях. Також варто зазначити, що сам документ «Про відносини до інослави» відображає досвід стосунків православних з неправославними християнами, тому аналіз цих взаємовідносин допомагає краще зрозуміти представлену в документі позицію Російської Православної Церкви.

Межами даної магістерської роботи є власне документ, що представляє офіційну позицію РПЦ по відношенню до християн інших конфесій. Важливим є визначити яким чином принципи відношення православ'я до інослави, виражені в офіційному документі, проявляються в житті, не лише в теорії, але й у конкретній практичній дійсності. Оскільки немає змоги проаналізувати взаємозв'язок православного бачення єдності на основі всіх діалогів з інославами, ми обмежимося дослідженням документів богословських діалогів православної Церкви з римо-католицькою та лютеранською Церквами, як найбільш репрезентативних, а також участю РПЦ у Всесвітній Раді Церков, як провідній міжхристиянській організації у справі єдності. Дане наукове дослідження залишає відкритими питання православного розуміння єдності у діалогах з християнами інших конфесій, наприклад з англіканами, старокатоликами, орієнтальними Церквами.

Дана наукова робота складається із трьох частин.

У першій частині магістерської роботи ми будемо спершу досліджувати концептуальні засади православного ставлення до проблеми християнської єдності, що полягає у в'ясненні з якої еклезіологічної концепції виходить РПЦ, як вона розуміє себе та інших християн. В'яснивши ці питання, можна зрозуміти які шляхи до досягнення християнської єдності вона бачить і які умови є основними для єдності відповідно до православного погляду на Церкву.

Друга частина даної роботи присвячена розумінню єдності у православно-католицькому діалозі. Оскільки тематика документів католицько-православних діалогів дуже близько відображає структуру та ієрархію принципів та умов єдності виражених у документі «Про відносини з інослав'ям», у нашій роботі ми опрацюємо документи Об'єднаної комісії з богословського діалогу між католицькою та православними Церквами майже в хронологічній послідовності. Документи діалогу проаналізуємо в аспекті теми єдності, починаючи від еклезіологічних принципів (Мюнхен, 1982), умов єдності (Барі, 1987), священства (Усі Валаамо, 1988), апостольського наслідництва (Равена, 2006) і закінчимо питанням уніатизму як практичною перешкодою до досягнення єдності.

У третьому розділі досліджено яким чином православне бачення єдності проявляється у стосунках з Церквами протестантської традиції, представленими тут лютеранськими Церквами, як на загальноправославному так і на локальному рівнях. Відповідно до православного погляду на єдність, будь який союз повинен базуватись на спільній вірі, духовному досвіді, єдність в основних принципах церковного устрою та єдність Священного Передання.. З того огляду досліджувались діалоги православної Церкви з лютеранами стосовно таких суттєвих елементів віри як: Передання, апостольське наслідництво, спасіння і Таїнства. Також в цьому розділі буде проаналізовано, яким чином православне розуміння єдності впливає на участь РПЦ в екуменічному русі та у міжнародних християнських організаціях, зокрема у Всесвітній Раді Церков.

Наукова новизна дослідження полягає у богословському осмисленні православного бачення єдності та умов її реалізації у сучасних стосунках православної Церкви з інослав'ям.

Ця наукова робота покликана висвітлити православний погляд на єдність таким чином, щоб допомогти краще зрозуміти позицію Московського Патріархату в екуменічному русі. Надіємось, що вона буде корисною у тих сферах життя, де стосунки з РПЦ важливими та актуальними, зокрема студентам, викладачам, журналістам, а також усім тим, хто прагне поглибити своє розуміння православ'я і працювати для досягнення християнської єдності.